

DAGBOG FOR TRANSATLANTISK NATURKRYDSTOGT I Sagaheltenes Kølvand, Med det gode skib Safaq Ittuk

En rejse som I gamle dage, fra København til Grønland, med besøg i Bergen, Sognefjorden, Gudvang, Flåm, Torshavn, Heimag, Reykjavik, Eriks den Rødes grønland og den moderne hovedstad Nuuk

##

24. april afrejse fra Langelinie

Efter alle var kommet ombord, og var kommet på plads vi lagde fra kaj, kl. 1000 og gik med ca. 12 knob, nordover i Øresund, kl. 11 blev der afholdt informationsmøde, hvor vi alle fik hilst på Kaptajn Jørn Ladegaard og purser Michael Rostholm.

ca. kl. 12 fik vi Kronborg om bagbord.

Turen over Kattegat mod Bergen blev indledt i magsvejr

Safaq Ittuk betyder, strømhvirvel.

25. april i rum sø

Det gode vejr har været med os, og alle er i det bedste humør.

kl. ca. 13 får broen en may-day melding, vi tager derfor på en redningsaktion tæt under den norske kyst hvor en lille jolle er kæntrret med 3 tyske lystfiskere, snart er 2 bjærgtet og da eftersøgningen bliver afblæst, mangler stadig en 3die. Person.

Vi er med i eftersøgningen i ca. 2 1/5 time, hvor 3 af besætningen sejler rundt i en af de nye Zodiac's, som vi også skal prøve ved ankomsten til de grønlandske kyster. Turen forsættes mod Bergen, stadig i roligt vand kun med lette dønninger.

Anders Drud Jordan holdt et spændende foredrag om havets kæmper

Finhval

Vågehval

Pukkelhval

Kaskelothval

Grinde

Spækhugger

Narhval

26.april Bergen

kl. ca. 7 får vi vores lods ombord, som sørger for en sikker og rettidig sejlads, vi lægger til kaj kl. 9., lige midt i Bergen, her står to lokale guider og venter på os.

I 2 busser går turen rundt i Bergen, bag om bryggen forbi varmestuerne.

Første stop er i den gamle bydel af Bergen, romantiske træhuse der er indtil 200 år gamle, og bygget så tæt at man knapt kan se mellem bygningerne.

Her fra kører vi til Troldhaugen som fra 1885 var Edvard Grigs sommerresidens, efter besøg i mindestuerne, ”komponiststugan”, graven og i museet, kører vi til udsigtspunktet over Bergen.

Herefter var det tid til oplevelser på egen hånd, gå en tur på Bryggen, havnen, markedet og kvarteret omkring havnen i Bergen.

Besøget at det tyske skoleskib satte den perfekte sene for det gamle Bergen.

Kl. 18. stog vi igen til søs med kursen mod Sognefjorden.

Efter middagen viste Ervin Cordsen sin videofilm fra Deres tur med Albatros Naturkrydstogt på den grønlandske vestkyst, fra Kangerlussuaq til Uummannaq i 2001

Og Anders Drud Jordan gentog foredraget om havets kæmper, hvalerne.

Den hanseatiske liga; en sammenslutning af købmænd, der havde deres oprindelse i de store byer i Nordtyskland med Lübeck som den ledende og med kontakter langt ud over Europa

Det Tyske Kontor i Bergen fungerede i perioden 1360 – 1659. Og var et rent mandssamfund. Medlemmerne skulle være ugifte så længe de var på Kontoret. De måtte ikke have nogen omgang med byens kvinder, og heller ikke med nogen andre af byens indbyggere. Til tider kunne der bo mere end tusinde mænd i dette samfund.

mændene var delt i tre kategorier. Drengene var 14-15 år gamle når de kom til Bergen. De måtte tjene på en og samme stue i 6 år før de kunne få sin eksamen. Og kunne så blive geseller. Gesellen var arbejdsformand og næstkommanderende på en stue. En gesell kunne rykke op til handelsforvalter i en stue når en anden forvalter flyttede tilbage til Tyskland. Handelsforvalteren var chef for stuen og drev den for ejerens regning. Etter nogen års tjeneste kunne han selv købe en stue og flytte hjem igen. Han blev så *principal*. De som ikke købte en stue begyndte oftest sin egen handelsvirksomhed i Tyskland. Ejerne boede sjældent på Kontoret i Bergen.

De lange husrækker på Bryggen blev kaldt gårde. Hver gård indeholdt et antal stuer. En stue var et privat handelsforetagende. Det normale var 5-10 stuer i hver gård, men i Kontorets tidligste historie kunne det være op til 15 stuer i en gård. Hver gård havde en dommer.

Livet i en gård blev styret af gårdretten (dat Garten Recht). Meister Hans eksekverede gårdrettens dom. Man valgte en husherre (Bauherr) til at lede administrationen af gården og føre regnskaberne for de fælles udgifter.

Ellers blev der valgt en formand (Gesell-Houetman), formanden for drengene (Jungens-Houetman), brænde-køber (Holz-Kauffer), øl-køber (Bier-Kauffer), sekretær (Beysitzer) og opsynsmand for gården, ild-huset og varmistuen. Ild-hus og varmistue havde sine egne regler og love med valgte oppassere.

Varmestuerne hvor de tyske arbejdere kunne få lidt varme og et måltid mad, blev opført fordi åben ild til opvarmning og madlavning i bryggen var forbudt af hensyn til brandfaren, derfor blev disse varmistuer opført, her var der varme fra kl. 16 til ca. kl. 22.

27. april, Flåm

kl. 7,30 svejer båden ud for Gudvang, som ligger i en side fjord til Sognefjorden, de høje fjelde tårner sig dramatisk op over vandspejlet der knapt er bredere end båden, en betagende oplevelse i en af Norges smalleste fjorde hvor fjeldet hæver sig op til 1100 over vandet, kl.8 lægger vi til i Flåm's dybvandshavn og kl. 9,05 kører toget ud af perronen.

Turen gik til Vatnahalsen her var det planen at vi skulle opleve den skønne natur, men der var stadig 1m sne, så der var ingen mulighed for at gå en ærlig tur selv, om vi havde snesko på. Et held er det at toget vender i Myrdal og gik retur 15 minutter senere så vi kunne komme ned i den snefri dal omkring Flåm, under turen tilbage stoppede toget ved Kjosfossen, der har et frit fald på 93m og men Rjoandefossen længere nede af banelinien falder 140m. kl. 1800 lagde vi fra kaj og nød den skønne sejltur ud af Sognefjorden, vejret var behageligt og delvis sol.

Flåm banen er nordens stejleste togbane uden brug af tandhjul. Banen er 20,2 km lang og der er 20 tunneller med en samlet længde på 5732m.

Banen har en stigning på 863.5m og en max stigning på 55 0/00.

Togets max hastighed er 40km/t og der er 5 uafhængige bremsesystemer.

For at undgå et større antal borer er elvene der krydses ført i vandtunneler, Fra Flåm Til Myrdal er

der er 9 stationer. Det tog 13 år at fuldføre banen fra 1923 til 1936. En akkordarbejder kunne tjene 2 kr. i timen og en daglejer fik 1kr i timen.

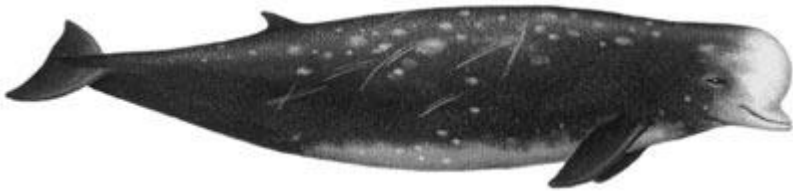
28. april i rum sø

Kursen er sat over Atlanten til vores næste destination Torshavn på Færøerne.

Sent på natten / tidligt på morgenen, sejler vi forbi de norske oliefelter??

Midt på dagen bliver der meddelt, hval, mange var heldige at se de små Døglin hvaler svømme tæt på båden.

Herluf Rasmussen viste film fra de nære grønlandske farvande hvor han fungeret som kaptajn, på skibet, Ms. Thetis der var udrustet til seismiske undersøgelser af kontinent-sokkelen, for at finde mulige lommer med kulbrinter (olie og gas).

Nordlig Døgling (*Hyperoodon ampullatus*)

Beskrivelse:

Stor næbhval med høj pande og velafsat næb. Halefinnen sidder på bagerste del af rygfinnen, lufferne er relativt små. Voksne dyr er mellem 5.8 og 9.8 m lange og vejer 5.8-7.5 t. Ved fødslen er døglinger omkring 3.5 m lange.

Fødselsvægten er ikke kendt, men skønnes til omkring 300 kg.

Der er typisk 1-2 tænder i hver kæbspids, den forreste er stor, den bagerste er lille.

Blåsten er buskformet og 1-2 m høj.

Udbredelse:

Døglingens foretrukne levested er de dybe kystfjerne dele af Nordatlanten hvor den optræder meget "klumpet" og lokalt meget hyppig.

I den østlige side kendes arten fra hele norske kysten, farvandet mellem Island og Jan Mayen og sydvest for Svalbard, Færøerne og det nordlige Skotland. Døglingen hører ikke hjemme i Nordsøen og Østersøen, men dyr forvilder sig alligevel aperiodisk hertil.

Adfærd:

Flokstørrelsen angives til mellem 1-35 dyr. Sammensætningen er kun kendt få steder, men det lader til der både forekommer blandede flokke og flokke af hanner. Dykkedybde er 1100 m eller mere. Hvalerne kan være neddykkede helt op til 2 timer, men normalt er de kun mellem 14 og 70 minutter nede. Bliver i overfladen op til 10 minutter ad gangen hvor de blæser hvert 30. til 40. Sekund. Spring helt ud af vandet er set. Nogle steder udviser dyrene stor nysgerrighed og kommer tæt hen til bådene, mens de andre steder er mere sky. Vandringer fra sommeropholdssteder mod nord til vinter opholdssteder i varmere vande. Ved Færøerne dukker de op i marts, mens de først når Jan Mayen i juni og allerede i juli påbegyndes vandringen tilbage.

29. april Færøerne

Tidligt om morgenen har vores kaptajn dirigeret båden ind i en af de flotte færøerske fjorde, Kaldbaksfjordur, her møder vi Ms.Thetis båden som Herluf Rasmussen sejlede med omkring grønland.

Vi lægger til kaj kl. 9. og her venter de lokale guider på os. Dagene inden vort besøg har der været storm og snevejre over Øerne, hvorfor vi ikke kunne køre op på højlandet af Sterymoy, turen går i stedet for til Eysturoy langs med fjorden og til den skønne by Nordragøta. Vort mål er den lille trækirke og kongsgården, som er blevet restaureret delvis på grund af dronning Ingrid og hendes kammerdame, som ved et officielt besøg havde udtalt at det var en skam at de historiske bygninger skulle gå til grunde.

Den lokale kustode fortalte levende om dagligdagen og livets betingelser, for ikke så lang tid siden.

Efter et spændende besøg gik turen til Gøtas nye kirke som er tegnet af ??? og udsmykket af glaskunstneren????

Så til noget helt andet, et besøg på et uldværkstedet Tøting, hvor den berømte færøske uld bliver behandlet og strikket til de flotteste trøjer, huer og sokker i den bedste færøske kvalitet.

Efter en spændende tur i sol over Sterymoy, havde vi en god eftermiddag til at opleve Torshavn på egen hånd.

Tórshavn verdens mindste "hovedstad", med ca. 14.000 indbyggere

Færøerne består af 18 øer med tilsammen ca. 48.000 indbyggere

Tórshavn har sit navn efter en af de gamle nordiske guder, Thor (Tórshavn = Thors havn).

Byen blev grundlagt ca. år 825 da de første norske bønder (Landnámsmenn) kom til øerne. I dag ved vi, at irske munke beboede øerne i ca. 100 år før, de kom til øerne for at finde ro og hengive sig til munkeordenens idealer.

Tórshavn, verdens mindste hovedstad, har ca. 15.000 indbyggere. Byen har mange interessante steder for turister at besøge, så som museer, arkitektoniske kunstværker (kirker m.m.), monumenter, parker osv. En vigtig del af byen er havnen, hvor der altid er megen trafik med fiske- og fragtskibe, færger og småbåde, har som en bestanddel næsset Tinganes, hvor Færøernes landsstyre holder til, her grundlagde de første norske kolonister deres parlament (Ting) i 825. Kristendommen blev indført ved Tinget i året 999. Her findes også den gamle bydel i Tórshavn. Mange af de velholdte bygninger er fra det 16. og 17. Århundrede, men bruges den dag i dag.

Bygden "Gøta" spillede en vigtig rolle for 1000 år siden, hvor bonden Tróndur var den sidste færing, som modvilligt overgav sig til den kristne tro - ikke overbevist af de kristne missionærer, men af sværdets livstruende od.

Landbruget var indtil slutningen af det 19. århundrede Færøernes hovederhverv, men i takt med fiskeriets udvikling fået væsentlig mindre betydning. Med en 5-6% af opdyrket jord, kan man i dag forsyne Færøerne med knap halvdelen af det samlede forbrug af lamme- og fårekød, hovedparten af konsummælken, en brøkdel af okse- og æg forbruget og halvdelen af kartoffelforbruget. Ca. halvdelen af jorden tilhører de såkaldte "kongsgårde", der ejes af lagtingets jordfond og drives kommercielt, mens resten er delt i små lodder, der forsyner ejerne med naturalier. Jorden er opdelt i en indmark og en udmark. Omkring den opdyrkede indmark ses stendiger, som holder de altædende får ude, indmarken er igen opdelt i små lodder. Udmarken er bygdernes fællesareal, hvor den største del af dyrene går.

30.april Atlanten

Så er kursen sat for Vestmannaøerne og Heimay.

Ervin Cordsen viser igen sin film om deres tur med Albatros Naturkrydstogt på den grønlandske vestkyst, fra Kangerlussaq til Ummaannaq i 2001.

Og Hans Pilegaard holdt foredrag om Nordboerne, Erik den Røde og alle de andre.

Omkring 980 begik den islandske stormand Erik den Røde et drab og blev erklæret fredløs i tre år. Han sejlede bort og opsøgte et land, hvor ingen nordbo før havde sat sin fod. Da han vendte hjem til Island, kunne han fortælle om det nye land, som han kaldte Grønland, fordi et tillokkende navn skulle få folk til at flytte dertil. Det var der i de følgende årtier mange, der gjorde. Heldigvis for dem var landets navn ikke den rene propaganda. Grønland er faktisk grønt.

Ikke overalt, men inde i de dybe fjorde på vestkysten fandt bosættene landskaber, der var mere frodige og behagelige end de islandske sletter, de havde forladt.

Der var to bygder: Vesterbygden mod nord omkring Godthåbfjorden, og Østerbygden sydpå omkring Narsaq og ned til Grønlands sydspids Kap Farvel. Der var ingen landsbyer, men kun enkeltgårde, der lå spredt langs fjordene i ly af de høje fjelde. Erik den Rødes søn Leif den Lykkelige rejste endnu længere væk og nåede helt til Amerika, som han kaldte Vinland. Her blev dog ingen fast bosættelse, men arkæologer har fundet ruiner af nordbo-huse på New Foundland. Nordboerne på Grønland levede først og fremmest som landmænd, ligesom de havde gjort på Island. Klimaet tillod ikke kornhøst, men de holdt kvæg og får, som gik på græs om sommeren og stod på stald i det lange vintermørke. Det var vigtigt at få så frodigt græs som muligt på hjemmemarken omkring gårdene. Derfor havde nogle gårde kunstvandingsanlæg med kanaler fra opdæmmede søer i fjeldene. Der kunne være plads til mange dyr i gårdenes stalde. Rekordene har staldene ved bispens gård i Gardar, (Itilleq) der rummede 100 køer. Jagt og fiskeri var en anden vigtig levevej for nordboerne. Især fra Vesterbygden gik der fangstrejser nordpå efter sæl og hvalros. Hvalrostand var en vigtig handelsvare, fordi den kunne sælges til Europa som erstatning for elfenben fra elefantstødtænder.

I omkring 500 år levede nordboerne på Grønland. Vesterbygden blev opgivet i slutningen af 1300-årene, men Østerbygden fungerede til slutningen af 1400-årene. Den sidste omtale af nordboerne på Grønland skyldes to islandske præster, der var med til et bryllup i Hvalsø kirke i Østerbygden i 1408. Der var mange mennesker i kirken, fortæller de. Hvad der siden skete, ved ingen. Måske blev klimaet dårligere, mens skibsforbindelserne til Europa svigtede.

Nordboerne på Grønland er uddøde. Deres gårde og kirker ligger som ruiner ved fjordene, om sommeren omgivet af frodigt græs ligesom dengang. Men nordboerne selv og deres udseende kender vi godt. Det skyldes det kolde klima, som gør, at klæde ikke altid rådner i jorden. Verdens største fund af middelalderlige dragter er gjort på Herjolfsnes kirkegård på Grønland, hvor de døde lå svøbt i gammelt hverdagstøj. I alt var der omkring 30 kjortler, 17 hætter, 5 hatte og 6 strømper. De er lavet af uld fra de grønlandske får, men deres snit svarer helt til det, der blev brugt i Europa på den tid, dvs. i 1300-årene. En af hattene har en høj puld, som skråner bagud, og ser måske ikke særlig smart ud i vore øjne. Men hatte af denne type var faktisk »Pariser- mode« i slutningen af 1400-årene. Endnu på denne tid har et skib af og til nået nordboerne på Grønland. De har efter bedste evne fulgt levevisen i det Vesteuropa, som de selv var den yderste forpost for.

1. maj Heimay

Kl. 10 stod "Palle" Olufsson på kajen med sin gamle Mercedes bus, klar til at tage os på en spændende tur rundt på øen, der har en dramatisk historie. I 1973 blev øen forvandlet til et inferno af aske, magma / lava og ild da en 2,5 km lang spaltevulkan brød ud og var nær ved at ødelægge det lille samfund.

Efter en anderledes tur på øen, havde vi tid til at opleve dette spændende miljø på egen hånd. Den lokale biograf havde i dagens anledning sat dokumentarfilmen om vulkanudbruddet i 1973. på plakaten mange af os så filmen der var tankevækkende.

Hans Christian Lauge, der var blevet syg undervejs, blev indlagt på det lokale hospital, Herluf Rasmussen blev ved hans side for at hjælpe og støtte Hans Christian Lauge og de fløj begge til Danmark 3 dage senere.

Vi forlod den sikre havn kl. 18. for at sætte kursen mod Reykjavik.

Vestmannaeyar: en øgruppe på 16 øer hvor kun Heimaey er beboet. Der bor i dag ca. 4.500 personer på Heimaey, eller < end 2% af Islands befolkning der står for ca. 15% af Islands fiskeeksport.

Udbruddet på Heimaey startede den 23. januar 1973, da der åbnedes en 1600m lang sprække på østsiden af øen, ca. 400m fra byen. I de første timer efter udbruddet strømmede lavaen fra en 50-150m højt sprudlende fontæne. Ca. 24 timer senere forsatte udbruddet fra 2 kraterer, og den 6. februar var kun et krater der var aktivt, men her forsatte udbruddet til den 26. juni hvor et helvede på jord sluttede. På den tid var 417 huse opslugt og ødelagt af lava og aske. Resten af byen var dækket af millioner tons af aske. Det anslås at udbruddet producerede ca. 250 millioner kubikmeter lava og ca. 20 millioner kubikmeter aske og øen var blevet ca. 1/3 større.

2. maj Reykjavik

KL. 900 stod bussen klar på kajen for at køre os den Gyldne tour, en interessant tur, hvor vi tilbagelagde ca.350 km og undervejs besøgte vi nogle af de mest seværdige attraktioner på Island, første stop er Kerid en pseudo vulkan, det vil sige at krateret er skabt af en damp eksplosion. Krateret er ca.55 m dybt. Herfra kører vi til Pingvellir, et spændende geologisk område hvor man tydeligt kan se effekten af de tektoniske pladers bevægelse, som her har skabt fantastiske kløfter og Islands største sø som i dag er omdannet til en naturpark Det er også her at verdens ældste parlament Tingvellir blev afholdt, helt tilbage til år 930.

Herfra går turen til Gullfoss, et af Islands flotteste vandfald, efter en frisk gåtur til vandfaldet forsatte vi til Geysir, her viser naturen nogle af sine forunderlige kræfter, hvert 3 – 10 minut sender Stokkur-gejseren en vand og dampøjle mere end 20 op i luften. Her fra forsætter vi til en af de vigtige kulturhistoriske steder Skálholt, der var center for kristendommen i ca. 800 år. Man har opført en ny kirke på fundamentet af den originale.

Dagen afsluttes i den kendte by Hvergerdi hvor man har specialiseret sig i driften af drivhuse der opvarmes af de geotermiske kilder, i drivhuset som vi besøger har de bananer og andre tropiske planter. Her i Hvergerdi har man specialiseret sig i dyrkning af blomster til hjemmemarkedet.

Her er de varme kilder meget aktive, så det er ikke ualmindeligt at parcelhusene har deres egen kilde til opvarmning af huset.

Tingvellir,

Altinget blev indstiftet år 930, og den begivenhed markerer oprettelsen af den gamle islandske fristat. Altinget udgør en ubrudt tråd i det islandske folks historie, og det er grundpillen i landets forfatning.

Skalholt,

Mandag den 24. juli år 1000 (nyere forskningsresultater mener det var år 999) kaldte lovsigemanden alle til lovsigeklippen, hvor han bekendtgjorde, at alle udøbte folk i landet skulle lade sig døbe til kristendommen, men man skulle også have ret til bote til de gamle guder hvis man ville, men kun hemmelighed, thi ellers pådrog man sig tre års landflygtighed, men det skulle fortsat være tilladt for folk at sætte uønskede børn ud i ødemarken og at spise hestekød som før. Men disse undtagelser blev ifølge Ari den lærde afskaffet få år efter. Men kristendommens indførelse ved lov var snarere en politisk administrativ begivenhed, mere for at sikre fred og fremgang end en religiøs vækkelse på baggrund af det kristne budskab.

Overgangen til kristendommen fik en enorm indflydelse på islandske forhold både socialt, politisk og kulturelt. Høvdingene byggede egne kirker og opkrævede tiende og øgede yderligere deres magt, og inden 50 år var gået, var kirken blevet en ny stærk magtfaktor på Island, hvor det første bispedømme på Skalholt blev oprettet i 1056.

Geysir og Strokkur-

På Island lever der en trolde der hedder Geysir. Han er smed og bor som alle andre islandske trolde under jorden. Hans lærling - en yngre trolde ved navn Strokkur - er ivrig og nysgerrig. Hverdag når Geysir sover middagslur, arbejder Strokkur ivrigt videre.

En dag for meget længe siden da Geysir lå og sov og Strokkur var i gang med at smed jernbånd til troldenes øltønder, så fik han pludselig øje på noget der skinnede i troldhulens klippevæg. Strokkur troede det var sølvmalm. Straks tog Han en hakke for at hugge sølvmalmen fri. Han svang hakken, så klipperne rystede, Geysir vågnede derved. Og det var et held, for Strokkur havde nemlig hugget hul til bunden af den varme kilde, som troldhulen strakte sig ind under. Vandet fossede ud som var det fra en hest der tisser, men her blev det bare ved.

Geysir der var den klogeste af de to, tog hurtigt vandkarret, der blev brugt til at køle jernet i, og skubbede det hen under hullet i klippevæggen, men det varede ikke længe, før karret løb over. Geysir, fandt igen på råd. Han rakte blæsebælgen til Strokkur, og gav ham ordre til at suge vandet op i blæsebælgen. Karret blev således tømt - for en stund! Men selv Strokkur kunne indse at de måtte skaffe sig af med vandet, han gik hen til essen og blæste vandet op gennem røghullet.

Geysir var tilfreds med denne løsning, hvorfor man den dag i dag se Geysir eller Strokkur blæse vandet fra karret op gennem røghullet.

3. maj Reykjavik

På grund af de skiftende lavtryk omkring Grønland er der storm i vente, kaptajnen beslutter derfor i samråd med DMI's ruteplanlægning at ligge over en ekstra dag i Reykjavik.

Mange vælger at tage på hval-safari, nogle tager til den Blå Lagune for at bade i de varme kilder og forkæle sig selv, andre forsøger sig i Reykjaviks badehuse og atter andre går på nogle af de spændende museer, kirker eller tager på cafe.

Solen skinnede og alle havde en rigtig god dag.

Reykjavik: er på ca. 180.000 indbyggere og grundlagt i 874 af Ingolfur Arnason.

Island: ca. 103.000 km² eller ca. 2,3 gange større end Danmark.

Islands indbyggertal er på ca. 280.000.

4-5. maj Danmarkstrædet

Per Rasmussen viser billeder fra de foregående, spændende dage.

Og vi har fået blinde passagerer om bord, et par snespurve har nødlandet på dækket, og tager turen med til Grønland.

Hans Pilegaard holder foredrag om Nordboerne.

Anders Drud Jordan holdt foredrag om fisk der krydser Atlanten og mysteriet Ålen.

6. maj Kap farvel

25 –30 sekundmeter 35 graders hældning og 5 – 8 meter bølger.

Stikkent et ridt på Neptuns bølger, over Danmarksstrædet og Kap Farvel!.

Hans Pilegaard holder foredrag om Grønland før og nu.

Vindhastighed/Vindstyrke angivet i:				Vindstyrkens angivelse i ord	Vindens virkninger		Omr. bølgehøjde i meter på åbent hav
Meter pr. sek.	Knob (sm./t.)	Beaufort	Signatur		På havet	På land	
0- 0,2	Ønder 1	0		Stille	Vandfladen spejlblank	Ingen	-
0,3- 1,5	1- 3	1		Næsten stille	Små krusninger	Vimpler og løv rører sig svagt	0,1
1,6- 3,3	4- 6	2		Svag	Korte småbølger Enkelte hvide skumtoppe Lange bølger, hyppige skumtoppe Overalt hvide skumtoppe Store bølger. Skumsprøjt	Vimpler løftes. Flag rører sig.	0,2
3,4- 5,4	7-10	3		Let		Vimpler strækkes. Flag løftes.	0,6
5,5- 7,9	11-16	4		Jævn		Flag strækkes. Grene bevæger sig.	1,0
8,0-10,7	17-21	5		Frisk		Tykke grene bevæger sig. Støv flyger.	2,0
10,8-13,8	22-27	6		Hård	Høje bølger. Toppene „brækker“	Blæsten hviner i ledninger	3,0
13,9-17,1	28-33	7		Stiv		Det er trættende at gå mod vinden Besværligt at gå i det fri	4,0
17,2-20,7	34-40	8		Hård			7,0
20,8-24,4	41-47	9		Stormende	Brådsøer. Havel næsten hvidt Overalt frådende skum Luften fyldt med skum og sprøjt	Der opstår skader på huse og i naturen	9,0
24,5-28,4	48-55	10		Storm			12,5
28,5-32,6	56-63	11		Stærk storm			14,0
32,7 og derover	64 og derover	12		Orkan			

1 knob = 1 sm. pr. time = ca. 1,85 km pr. time

Fig. 1.4.2. Sammenhæng mellem forskellige angivelser af vind.

7. maj Grønland

Dagen starter kl.7., vi går i Zodiakerne og lander ved Qagssiarsuk (Erik den Rødes gård, Bratalid), her er tydelige spor efter den store nordbo og som en hyldest blev der i 2000 opført en rekonstruktion af en nordbo gård og en kopi af Thjodhilde's (Erik Den Rødes Kone) kapel / kirke.

I dag er Qagssiarsuk en fåreholder station der blev grundlagt i 1924, her lever og arbejder ca.50 sjæle.

kl. ca. 17,30 går vi igen i Zodiak bådene med landgang på stranden, ved Itilleq hvor vi vandre ad Kongevejen op over det lave pas, hvorfra vi har den smukkeste udsigt ned over bygden Igaliku, det gamle Gardar, hvor den første grønlandske domkirke lå. En af de første bispesæder under Lund i Grønland. I Igaliku ligger den lille smukke Bygdekirke fra 1926 opført i den karakteristiske lyserøde igalikusandsten. Kirkebygningen her er ligesom kirken i Qassiarsuk opdelt i to lokaler, der anvendes som kirke og henholdsvis skolestue.

Med stor energi går alle de ca.3 km ad kongevejen i skønt forårsvejr, nogle lader sig belønne med en Julebryg, som der stadig var rigelige af i den lokale Pisifik, igen andre nyder den skønne udsigt. På vej hjem blev vi fulgt på vej af, byens gås og gase, hun er kærlig og vil gerne nusses mens han er jaloux og hvæser behørigt. På stranden venter Zodiakkerne og vi sejler stolte tilbage til det gode skib Safaq Ittuq.

Sent på eftermiddagen lægger vi til i Narsaq's havn, hvor vi har gode 3 timer til at opleve byen i snevejr !, det var vel derfor alle mødtes hos Eskimo Pels, der er Grønlands ældste private skindsystue, her blevet prøvet og afprøvet drømme.

Tunulliarfik fjorden mellem de mange isskoser og ser de grønne skråninger med store græsarealer forstår man, hvor dette grønne syn må have inspireret den barske viking Erik den Røde, så han valgte netop at bosætte sig her ved fjorden, der blev kaldt Eriks-fjord. Stedet fik navnet Brattahlid og landet Grønland.

Da Erik tog land ved Brattahlid, må han have observeret mange forladte hustomter fra en tidligere eskimoisk bosættelse, men området var ubeboet. Nordboerne har som storbønder haft en givtig udvikling gennem århundreder, indtil ændrede forhold, som et koldere klima, Europas politiske, etc. forhold satte et punktum for de norrøne bosættelser i Grønland i 1400-tallet.

Her på Brattahlid blev den første kristne kirke i Grønland - opført af tørv og brædder omkring år 1000 af Erik den Rødes hustru Thjodhilde. Hun lod sig kristne, da deres søn Leif den Lykkelige kom hjem til forældrene på Grønland, ledsaget af nogle munke, efter selv at været blevet kristnet i Norge.

Thjodhilde lod ifølge sagaen opføre en kirke "ikke langt fra husene", men dog således at synet ikke uafbrudt skulle ærgre Erik, der ikke ville lade sig kristne, til stor fortrydelse for Thjodhilde, der ifølge sagaen " ikke længere ville dele seng med Erik. Og dette har sikkert ærgrede Erik meget.

Kirkerne i Grønland kom ligesom kirkerne i Norden i øvrigt til administrativt at henhøre under

ærkebiskoppen i Hamborg-Bremen, men dette ændredes i 1103, hvor de blev underlagt ærkebispesædet i Lund. Men fra 1152 blev kirkerne i Norge, Isle of Man, Orkneyøerne, Færøerne, Island og Grønland lagt ind under det nye ærkebispesæde ved Nidaros-katedralen i Trondheim.

I sagaerne fortælles hvorledes Sokke Thorerson, høvding på Brattahlid, i begyndelsen af 1100-tallet fremlagde forslag om oprettelse af et grønlandsk bispesæde, et forslag, der vandt bred anerkendelse. Og munken Arnald blev udpeget til embedet, og i domkirken i Lund hos ærkebiskop Asser blev Arnald i 1124 viet til biskop over Grønland, som han dog først nåede i 1126 efter en lang og Farefuld rejse.

Domkirken, der blev påbegyndt omkring 1126, blev centralt placeret nær høvdingegården Gardar mellem de to vigtige fjorde Eriksfjord (Tunulliarfik) og Einarsfjord (Igalikufjord), og viet til de søfarendes helgen Skt. Nicolaus. Den 27 m lange og 16 m brede kirkebygning var den største i nordbotidens Grønland

Selve bispegården giver alene gennem sin størrelse indtryk af bispens betydning i samfundet. Fra bispegårdens hovedindgang fører en sti belagt med store brede flade sten direkte hen til domkirken. Den største staldbygning har haft plads til ca. 60 køer, og for at sikre vinterfoder til dyrene har markerne omkring gården været kunstigt vandet gennem et overrislingssystem af vandingskanaler. Ved bispegården finder man også Grønlands (måske verdens?) ældste stadig funktionsdygtige køleskab bygget til kirkecentret Gardar - en stensætning fyldt med rislende isvand, der ledes ad en kunstig stensat kanal. Her opbevarer lokale folk i dag f.eks. madvarer i plasticposer i det ca. 0 graders kolde vand.

8. maj på vej til Nuuk

kl. 8. lægger vi til kaj i Paamiut, Solen skinner og der er dømt oplevelser i den lille hyggelige by, især var det herligt at møde de glade børn fra børnehaverne og gå på opdagelse i kirken og museet hvor der er var en spændende udstilling om eskimoernes fangstredskaber. De friske gik turen op til "Bellevue" hvorfra der er en fantastisk udsigt ud over byen og fjorden.

Kl. 11. satte vi kursen mod Qeqertarsuaat (Fiskenæsset).

Kl. ca. 17.30 lægger vi til kaj i Qeqertarsuaat, solen står lavt og skinner flot på de små stærkt farvede huse, der ligger spredt over klippen, her er orden og alle stier er brolagt med betonsten der flittigt benyttes af kondiløbere (2) og bygdens børn på løbehjul.

Indbyggerne er glade for besøget og der er tid til en hyggesnak ved alderdoms-hjemmet, hvor en glad beboer er i færd med at fileterer torsk, for at de skal hænges til tørre (mad som i gamle dage).

Og den stedlige storetreprenør byder indenfor til mik med harmonika musik.

Kl. 19. går turen nord over mod Nuuk, ca. 150 km.

Pamiut (Frederikshåb) betyder, dem fra udmundingen, regerende til placeringen ved udmundingen af Kuannersooq (Kvanefjord).

Byen blev grundlagt af Jakob Sverin i 1742, og har i dag ca. 3000 indbyggere.

Qeqertarsuaat (fiskenæsset) er af Anders Olsen som overbevist om at der manglede en beboelse mellem Pamiut og Nuuk.

I dag er byen på ca. 300 sjæle.

9.maj Nuuk

kl. 9. går vi i land, og i ”gåsegang” går det fra atlantkajen til Nuuk centrum.

Første stop er Samuel kleinschmidt’s lygtepæl, det var her den elskelige Samuel hang sin lygte når han i midten af 1800-tallet gik fra Moravia Missionen og hjem.

Vi gik videre til Katuaq, Nuuks kulturelle centrum, bygningens udformning er blevet inspireret af nordlysets dans over himmelhvælvet.

Og så videre til Simon Kristoffersens bronze skulptur, der illustrerer sagnet om Kaasassuk.

Da det er konfirmations søndag er der mange der vælger at Vente uden for Vor Frelsers kirke for at få en glimt af de flotte grønlandske nationaldragter der traditionelt bliver benyttet ved festlige lejligheder. En perlebesætning på pigernes dragter kan være lavet af indtil ca. 70.000 glasperler.

Andre går videre til julemandens værksted og hans Postkasse, eller til det grønlandske nationalmuseum hvor blandt andet de berømte mumier fra Ummaannaqq fjorden er udstillet.

Dem der kan lide Bras Band benyttede muligheden til at høre en koncert i Hans Egedes kirke fremført af Lyngby Tårbæk Bras Band, der var på besøg i anledningen af at de afholdt masterklasse sammen med Nuuks skoleorkestre.

Kulturen ville ingen ende tage, og mange havde valgt at mødes i Nuuk rådhus for at se de flotte gobeliner og at høre kunstneren Gina Hedegaard Nielsen, fortælle om gobelinerne, Gina har selv vævet to af de markante gobeliner, flot flot.

Om aftenen er der dækket op til fest, det uovertrufne personale på Safaq Ittuk har sørget for en gallamiddag, med vin og Albatros en ”lille en ” til kaffen. Der blev spillet op til dans og der blev holdt ud til 03 om morgenen.

Nuuk grundlagt 1729

Grønlands Hovedstad med ca. 15.000 indbyggere

Hans Egede havde opdaget, at der i flere hundrede år ikke havde været kontakt med nordboerne i Østerbygden på Grønland, som altså ikke engang havde hørt om Luther. Men dét kymrede ingen sig om, Hans måtte til Grønland og finde ud af hvad der var blevet af nordboerne.

Men hans flyvske ide huede ikke hans 35-årige hustru Gertrud, der netop havde født deres første barn, Poul. Og så ville Hans til Grønland! Det måtte være en fristelse fra Den Onde selv.

Hans Egede kunne dog ikke få nordboerne og deres reformation ud af hovedet. For selvom han vel ikke turde anse sig for "ekstraordinært hertil kaldet af Gud", så kunne dog ingen anden virksomhed stille ham tilfreds.

Til sidst gav Gertrud sig. Om end så meget talte derimod. Også tidens - og Hans Egedes egen - ortodokse teologi, der fandt, at mission var ensbetydende med at svinge de hjemlige af Gud givne opgaver. Så i det store og hele mødte Hans Egedes tanker kun modstand og hån, og han måtte så småt tage den frembrydende pietismes positivere syn på missionsvirksomhed til hjælp i sit selvforsvar - sammen med en stadig mere håndfast henvisen til de store handelsmæssige muligheder i Grønland

Hans Egede bekendtgjorde, at en foreløbig anonym interessent havde skudt 300 rigsdaler i foretagendet. I virkeligheden var det ham selv – det var alt, hvad han kunne skrabe sammen. Denne tegning fik nogle driftige bergensiske købmænd til også at tegne sig for anparter - nok til indkøb af skibe og varer. Kongen gav sin billigelse og lovede at bekoste Hans Egedes løn.

Den 12. maj 1721 fik den da 35-årige Hans Egede efter 13 års modgang endelig den medvind som betød, at han med kone, 4 børn (5-13 år) og 40 andre (skibsmandskab og handelsfolk) ombord på skibet "Håbet. Her startede en egentlig kolonisation af Grønland med anlæggelsen af en missions- og handelsstation på vestkysten. Hans Egede nærede et meget stærkt ønske om at missionere blandt Østerbygten efterkommere. Han anlagde sin første koloni på Håbets Ø, men flyttede 7 år senere kolonien ind i fjorden på spidsen af en halvø som på grønlandsk hedder Nuuk, Hans Egede kaldte den Godthåb.

Da det efter mange års forgæves anstrengelser og ofre i 1721 endelig lykkedes Hans Egede at få lov til at tage til Grønland, var hans hovedformål netop at gøre både de vel efterhånden halvt-hedenske efterkommere af de katolske nordboer og de hedenske eskimoer til gode lutheranere, så alle borgere i kongeriget derpå ville have samme tro. Nu fandt hans Egede imidlertid ingen halvkatolske nordboer, men kun hedenske eskimoer, som han da brugte al sin energi på at kristne. Det gik meget langsomt, bl.a. fordi Hans Egede ikke ville døbe hvor han ikke var sikker på at møde en rigtig erkendelse af dåbens betydning og kristendommens hovedindhold. Hele missions- og koloniseringsprojektet så derfor efterhånden så miserabelt ud at kongen besluttede at opgive det og hjemkaldte sine folk. Men Hans Egede valgte alligevel at blive i Grønland med sin familie og nogle få andre tilhængere.

Kongen og Missionskollegiet kom så på andre tanker og sendte i 1733 i stedet Hans Egede nogle hjælpere. De var ikke danske og heller ikke lutheranere. Det var tyske medlemmer af brødreordenen, der i sin daværende skikkelse ikke var ældre end Hans Egedes mission, men unægtelig havde haft væsentlig større succes i Europa. En succes som kongen selv lå under for, men nok frygtede lidt og derfor valgte at eksportere til kolonierne, først de vestindiske øer og nu Grønland.

Samuel Kleinschmidt gav blandt andet Grønland et skriftsprog og en bibeloversættelse, fælles for nord og syd, herrnhutere og lutheranere. Begge dele holdt i et helt århundrede. Dertil lavede han grammatik, ordbog, salmer, selvtrykte bøger, landkort, meteorologi m.m. - og så lagde han som ophavsmand til forstanderskrabstanken en af de første grundsten til det grønlandske hjemmestyre

10. maj, Fly fra Nuuk til Kangerlussuaq og København

Kl. 745 kører bussen til Nuuk lufthavn, her venter 2 Dash 7 som flyver henholdsvis via Sisimut og direkte til Kangerlussuaq hvor der er ca. 1 times stop før Air Greenland letter.

Efter ca. 4 timers flyvning fra Kangerlussuaq, lander vi i København med store oplevelser i bagagen, om en tur I Over Atlanten "Eriks den Rødes fodspor", ja minder for livet.

Tak til alle for en spændende og oplevelsesrig tur.

Når man tænker på rejsende i Grønland, må man ikke glemme en af de mest betydende grønlands farer:

Knud Rasmussen, F. 7. juni 1879 i Ilulissat, han fik det grønlandske navn Kununnguaq (lille Knud). Efter en uddannelse i København søgte K.R. efter en interesse der kunne fænge, bl.a. operasanger, læge som han hurtigt lagde bag sig, Det var hans talent som forfatter der førte til deltagelse på den Danske Litterære Ekspedition til nordvest grønland i 1902, denne blev ledet af Ludvig Mylius-Erichsen. Her efter skrev K.R. "Det ny folk". 1906 – 08 var K.R. med på den Etnografiske ekspedition. 1910 var K.R. klar over sit kald, den arktiske verden, sammen med venen Peter Freuchen stiftede de en handelsstation i Qaanaaq (Thule). Fra 1912 – 19 var K.R. på yderlig 4 ekspeditioner i alt gennemførte K.R. 7 Thule ekspeditioner, hvor K.R. indsamlede uvurderlige informationer om de tidlige Inuitter, og deres indvandring fra Sibirien. K.R. var meget produktiv og kastede sig over etnografi, geologi, zoologi, biologi, glaciologi og et strålende forfatterskab hvor han bl.a. nedskrev myter og sagn fortalt af Inuitter, ja selv filminstruktør, hvor han i 1933 i Ammassalik indspillede Palos Brudedefærd. Knud Rasmussen døde i 1933 den 21. december af en madforgiftning.

Kujanak Kujanarujugssuaq - Kalaallit Nunaat

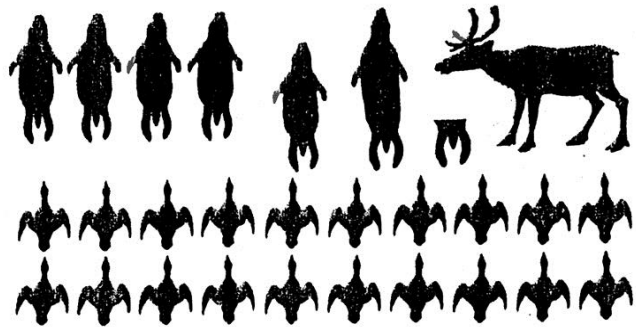
Tak, åh, så mange, mange tak - Grønlændernes Land ...

Knud Rasmussen var kendt for hurtigt at kunne finde på slående svar, som senere blev ordsprog eller stående vendinger I sproget hos den eskimogruppe hvor det foregik.

Et eksempel fra det nordvestlige Grønland:

Ved det allerførste besøg hos polar- eskimoerne (1903) spiste de sultne ekspeditions-medlemmer sig mætte. Men da der stadig blev båret kød frem til gæsterne, og de absolut ikke kunne få mere ned, måtte Knud Rasmussen finde på en måde at gøre opmærksom på, at han og de andre virkelig ikke orkede mere, uden at den polareskimoiske vært skulle tabe ansigt. Det ville han nemlig, hvis afslaget blev opfattet som, at man ikke fandt maden god nok. Knud Rasmussens svar blev derfor: "Min mave griner, fordi den er fyldt" den vending var så god, at den vending gik over i polareskimoernes sprog.

Eller da han en anden gang ville sige "Skål", og eskimoerne ikke forstod ham, sagde han: "Jeg håber, det må være godt for din mave!".

Til fremstilling af en komplet dragt medgår en anselig mængde materialer som naturen forsyner eskimoerne med:

4-6 fjordsæler til pels

1 fjordsæl til bukser

1 blåside til kamikker

$\frac{1}{8}$ sortsider til såler

1 renskind eller hundeskind til strømper

20-25 edderfugleskind til inderpels

Grønland
Kontrasternes land
Stedet hvor sommer og vinter mødes -
lys og mørke - kulde og varme - nyt og gammelt

”Kallaallit Nunaat”
Grønlændernes Land

Geografien har anbragt Grønland i en af klodens fjerne udkanter. Tidligere måtte den øvrige verden nøjes med at høre om landet og folket gennem europæiske eventyreres og forskeres beretninger. I vore dage har den moderne teknologi givet Grønland en strategisk vigtig placering på den nordlige halvkugle. Landet er nu åbent for alle, og det er bestemt en rejse værd, selv om det stadig ligger uden for de gængse rejseruter.

De arktiske egne udgør med deres ekstreme naturforhold, den yderste grænse for de fleste levende organismers livsmuligheder. Alligevel findes der her et rigt og varieret dyreliv.

Grønlændernes land er i virkeligheden kun en smal kyststrækning langs den kæmpemæssige indlandsis. De fleste beboede steder ligger tæt ved havet. Isen dækker 80% af verdens største ø, der er mere end 50 gange større end Danmark.

Byer og bygder ligger langs med kysten, tæt ved havet i respektfuld afstand fra indlandsisen. Befolkningen er på ca. 57.000 mennesker.

Op gennem tiderne har de grønlandske fangere især interesseret sig for de spiselige pattedyr og fugle. Det var jo dyrene, der gjorde det muligt at overleve. Det var og er, dyrenes tilstedeværelse, der har gjort det muligt for inuit-folket, at slå sig ned langs kysterne og drive jagt og fiskeri. Inuit betød oprindeligt ”dem der spiser rå kød”.

Mini Litteraturliste, Grønland

Turen går til Grønland – Politikens Forlag
Naturguide Grønland – Jon Freiberg – Komma
Grønlands Blomster – Ahrent Flensborgs Forlag
Grønlands Natur – rejsehåndbog – Gad
Gyldendals bog om Grønland – Gyldendals forlag
Nationalmuseet Nyt – Utimut - retur – nr. 89 2000/2001
Nationalmuseet Nyt – Kunst & Magi – nr. 78 1998
Myter og Sagn fra Grønland – Knud Rasmussen – Sesam
Sangen for livet – Jørn Riel – Lindhardt & Ringhof
Grønland - Herre i mit eget hus ? – Mellempfolkeligt samvirke
Fortællinger & akvareller - Jens Kreutzmann – Atuakkiorfik
Grønland – mad & myter – Gerda Janda – Aschehoug
Vestgrønland – Philip Lauritzen – Atuagkat & Compagniet
Tusind dage med Sirius – Peter Schmidt Mikkelsen – Gyldendal
Grønland – Kontakt nr. 50. årgang 1998
Grønland – Mylius-Erichsen - Gyldendal

Grønland, Land & Folk – Peter Freuchen – Branner
Grønland set gennem 50 års frimærker 1938-1988 – Rolf Gilberg – Kalaallit Allakkerriv
Grønland – Finn Gad – Politikken
Grønland i tusinde år – Erik Erngaard – Lademann
Knud Rasmussen – Mindeudgave – Gyldendal
Den Store slæderejse - Knud Rasmussen – Gyldesdal
Knud Rasmussen – Ebbe Kløverdahl – Vindrose
13 berømte uopklarede gåder – Kirsten Bang – Lyngby: Bogan 1992 (nordboernes forsvinden)
Aron fra Kangeq – Jørgen Melgaard – Nationalmuseet
Silarsuara Qaallorissuq – Ivars Silis – Aschehoug – (billedværk)
Qilakitsoq – Chr. Ejlers Forlag (de Grønlandske mumier)
Himlen er lav – Jens Rosing
Alfred Wegner – Kontinenterne – Mogens Rud – Chr. Ejlers Forlag
Grønlænderne og Nordboerne – Palle Petersen – Borgen
Aja Ajaja – Palle Petersen – Borgen
Kender de Kallallit Nunaat – Grønland – Palle Petersen – Borgen
Tuumarsi – Fr. Nielsen – Grønlandske Selskab
Inuit og den lange vej – Hanne Guldborg Mikkelsen
Fangstmænd i Østgrønland – Mikkelsen
Immaq – Flemming Jensen

Nyttige adresser:

Grønlandske Kurlosa – Kompagnistræde – København – (butik)
Nationalmuseet – Eskimo samlingen - København
Greenland Tourism – Pilestræde 52 – København (tlf. 33136975)
Det Grønlandske Selskab – L.E.Bruuns vej 19, 2920 Charlottenlund
Foreningen Grønlandske Børn – Balders Plads 1. 2200 Kbh.v (tlf. 35858330)
Post Greenland – Po. 121, 3913 Tasiilaq